

EL «MEU» TOMÀS RAGUER

DR. EUDALD MAIDEU I PUIG

Resum

«El “meu” Tomàs Raguer»: Instantànies íntimes de la personalitat humana d'un gran etnògraf i d'un museu irrepètible, a través de la mirada d'un nen, a finals de la dècada dels anys quaranta del segle xx.

Paraules clau: Tomàs Raguer, icona d'un museu, instantànies íntimes d'un nen.

Abstract

«“My” Tomàs Raguer»: Intimate snap shots of a human personality, great ethnograph and of an impossible to repeat museum, through the eyes of a child, at the end of the forties, in the 20th century.

Key words: Thomas Raguer intimate child snap shot.

Traslladaré al paper des de la meua memòria històrica els records que tinc de quan era un nen, quasi un adolescent, d'un gran personatge ripollès, un estudiós de la història local i un erudit de l'etnografia, com fou el senyor Tomàs Raguer i Fossas.

Descripció física: el veig com si fos viu, al seu domicili, a l'antiga casa del barri del raval de Sant Pere, al costat mateix dels «rentants». Una entrada típica de volta de mig punt, amb uns llargs seients de pedra a banda i banda, semblant a un obrador d'armer ripollès, millor dit, de canonaire, com havia estat l'edifici veí de ca l'Ametller, on es conserva encara avui part de la presa d'aigua que s'utilitzava per moure un tornall de barrinar canons.

Pujo les escales fins al primer pis, truco el timbre (em sembla que era del tipus mecànic i giratori i es feia anar com qui dóna corda a una juguina), la Teresa, la seva majordona, m'obre i diu: «Passa, maco». El saludo. Està assegut, imponent, en la seva cadira de braços isabelina, enfront de la vidriera de la balconada del menjador amb un diari o una revista a la falda.

El senyor Tomàs, ja octogenari, m'impresiona vivament. Tranquil, pausat, de veu lleugerament afònica, un xic més apagada no tan sols per l'edat, sinó pel seu mostatxo. Una mirada cansada pels anys, les vicissituds i els patiments, però també de tant llegir, escriure, contemplar i estudiar objectes.

Afable, m'acarona el clatell: «Hola trempat, què fas?» Jo havia anat, doncs, tot sol, al raval de Sant Pere. Devia tenir vuit o nou anys i sovintejava les visites perquè suposo que la Teresa també em vigilava i cuidava quan venia a casa per auxiliar la meva mare, que havia d'aguantar quatre fills, tres dels quals eren més petits que jo.

*El senyor Tomàs baixant les escales del seu jardí,
1941 (ACRI)*

Encara ensumo en el record una olor característica, la de la casa del senyor Tomàs, a l'entrada, al pis, al jardí, tranquil i assolat, i un seguit de flaixos interiors em retornen instants fugissers: a l'hort on collia cebes, al galliner, entretingut contemplant encuriosit com gallejava i s'acoblava el gall; a provar de seure en el dur seient de pedra del doctor Raguer, o bé amb la corriola penjada al mur del jardí fins a baix, pouant aigua del canal del monestir (o sèquia Molinar o de Santa Maria)...

Damunt del trinxant del menjador, una icona que tinc fixada en el meu cervell: el ninot mòbil de porcellana. En tocar-lo,

ballava parsimoniosament i saludava. Situat al bell mig de l'aparador, m'embadocava quan dringava i es movia pausadament, tot imitant el gest de saludar amb postura de submissió, com repetint: sí senyor!... i el senyor Tomàs m'explicava que jo havia d'aprendre a dir: sí senyor!... i en mirar el mòbil encantador, atraient com un imant, m'aplicava a dir: sí senyor!... No puc evocar gaires més coses de les que m'explicava, ja que solia repetir-me, suposo que perquè no el cansés: «Apa, maco, vés cap a baix al jardí a prendre el sol...»

Dels records de la seva majordona, que era filla de Torelló, «la Teresa del senyor Tomàs» —així li dèiem a casa—, en servo una gran devoció. Un cop traspasat ell, la Teresa, d'uns ulls verds i ametllats, menuts, bellugadissos i fetillers —que curiosament no havien desmerescut amb el pas dels anys— i de parla viva, fins que tingué la malaltia final venia a casa meva, com ja apuntava abans, i va ajudar molts anys la meva mare en la compra i en altres afers. Menjava a taula amb nosaltres.

Guardo com a peça entranyable, al meu despatx, el porta-cartes de l'escriptori del senyor Tomàs amb què la Teresa em va obsequiar en finalitzar la carrera de medicina, a l'igual que la cadira de braços envellutada i també la pedra on seia, que ella em féu portar a casa.

Com es pot veure, hi havia molta amistat entre la meva família i el senyor Tomàs, majoritàriament per la part dels Puig, però també dels Maideu. El tracte amb nosaltres m'atreviria a dir que era gairebé familiar. Aquesta és la impressió que en tinc, i encara m'emociona pensar-hi.

Quan anava al Museu, hi arribava esbufegant per l'ascendent correguda juvenil comptant els graons (aleshores pujava tots els trams de carrera, ara ja és impossible) per la magnífica i cargolada escala d'ull —com l'estructura d'un canó ripollès— realment una meravella de disseny arquitectònic, seguit, més que no pas acompanyat, pel meu pare, pel meu oncle Zenon o pel meu senyor oncle, mossèn Josep Maideu, a l'estiu, junt amb el doctor Roquer. Per a mi, el més característic i impactant era l'entrada, amb el sorollar de les esquesques, tan típic del nostre antic i gran museu, autèntic *sancta sanctorum* de l'etnografia catalana, avui anorreat, però traslladat a un nou edifici. Un museu que només de sentir-lo ja t'ambientava. El trobo a faltar, aquell so tan peculiar...

Percebo encara la «veu del Museu»: el senyor Tomàs físicament present, majestàtic, assegut. I el pas cap a les sales: la imatge idíl·lica dels pas-

tors al pla d'Anyella, les esquelles, el ramat i el firmament blau... ornamentada amb els seus treballs de fusta, als quals em vaig afeccionar en les llargues esperes junt al meu pare, acompanyant-lo a fer visites a cases de pagès de Vallfogona o de les Lloses; així vaig treballar la fusta amb un ganivet, fins i tot vaig arribar a fer una forquilla de boix en forma de cos de dona, que avui custodia el museu i suposo que dorm en algun lloc de les seves reserves. Realment el nostre actualíssim equipament a vegades em sembla més un aparador que un museu —amb perdó: ho dic pel desequilibri entre una i altra zona i entre allò que és antic i la fredor de la modernitat.

Seguint amb el relat de les sensacions que en conservo dins la memòria infantil i juvenil: jo buscava els nius d'ocells, els vestits de les pabordesses, les barretines, passava pel carrer del clavetaire, m'encantava amb l'home del cigarret encès a la boca, el noi que feia de manxaire, els claus de totes classes dins de petites paneretes, l'accés pel carreró empedrat amb còdols arrodonits, sota el petit balcó, cap a la secció del ferro, la maquinària del rellotge del campanar, els neulers de can Puig, la ceràmica, el teler, el llit de pastor, i tantes altres coses...

Del seu enterrament en tinc encara viva i colpidora memòria. Recordo amb detall —aleshores jo tenia ja onze anys— el rodar silent, pausat i majes-

Tomàs Raguer va morir a Ripoll el 21 de març de 1946. Imatge del seu enterrament en arribar a la plaça de l'Abat Oliba (ACRI)

a a a

tuós de la carrossa negra guarnida amb domassos, i els cavalls també negres i emplomallats —els únics que amb les seves ferradures feien soroll (seguits pel recollidor dels fems dels animals)—, tal com es mereixia l'il·lustre personatge, en passar per davant la gran finestra del menjador de casa meva, a la planta baixa de can Puig, que donava a la plaça del Corral, continuant amb el seguici de persones ennegrides pel dol, entre les quals jo buscava i trobava els meus parents, tots i més dels que abans he citat...